

OLIY TA'LIM MUASSASALARINING IJTIMOYIY TADBIRKORLIK TASHKILIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI

Saidov Shohruh Mirzo Odiljon o'g'li
Qo'qon universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya

Ushbu tadqiqot oliy ta'lim muassasalarida ijtimoiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish uchun zarur bo'lgan tashkiliy mexanizmlarni takomillashtirish masalalariga bag'ishlangan. Zamonaviy sharoitda oliy ta'lim muassasalari nafaqat ta'lim berish, balki ijtimoiy mas'uliyat va tadbirkorlik ruhini shakllantirishda ham muhim o'rin tutadi. Tadqiqot jarayonida ijtimoiy tadbirkorlikning nazariy asoslari tahlil qilingan va amaliy tatbiq etish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Natijada oliy ta'lim muassasalarida ijtimoiy tadbirkorlik faoliyatini samarali tashkil etish uchun kompleks yondashuvlar taklif etilgan. Taqdim etilgan tavsiyalar universitetlarda innovatsion muhitni yaratish va ijtimoiy masalalarni hal qilishda faol ishtirok etish imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy tadbirkorlik, oliy ta'lim, tashkiliy mexanizmlar, innovatsiya, ijtimoiy mas'uliyat, universitetlar, tadbirkorlik ta'limi.

XXI asr boshlari bilan birga dunyo miqyosida ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlarning tubdan o'zgarishi va globallashtirish jarayonlarining chuqurlashishi natijasida oliy ta'lim tizimi ham yangicha talablar bilan yuzlashmoqda. Bu talablarning eng muhimlaridan biri oliy ta'lim muassasalarining an'anaviy ta'lim berish vazifasidan tashqari ijtimoiy mas'uliyat va tadbirkorlik faoliyatini ham o'z zimmlariga olishlari zaruratidir. Ijtimoiy tadbirkorlik kontseptsiyasi so'nggi o'n yilliklarda dunyo bo'ylab katta e'tiborga sazovor bo'ldi va ko'plab davlatlar tomonidan iqtisodiy rivojlanish strategiyalarining ajralmas qismiga aylandi. O'zbekiston Respublikasida ham ijtimoiy tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha qator muhim hujjatlar qabul qilindi va bu soha davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Oliy ta'lim muassasalari esa bu jarayonning asosiy ishtirokchilaridan biri sifatida muhim rol o'ynashi kerak, chunki ular nafaqat kadrlar tayyorlaydi, balki yangi g'oyalar va yechimlarning manbai bo'lib xizmat qiladi.

Oliy ta'lim muassasalarida ijtimoiy tadbirkorlik tashkiliy mexanizmlarini takomillashtirish masalasi ko'p qirrali yondashuvni talab etadi va bir nechta asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Birinchi navbatda, universitetlarda ijtimoiy tadbirkorlik markazlari yoki maxsus bo'linmalarini tashkil etish zaruriyati paydo bo'ladi. Bu tuzilmalar talabalar, professor-o'qituvchilar va tashqi hamkorlar o'rtasida uzviy bog'lanishni ta'minlashi va ijtimoiy loyihalarni muvofiqlashtirish vazifasini bajarishi

kerak. Ikkinchidan, o'quv dasturlarida ijtimoiy tadbirkorlik fanlarini joriy etish va mavjud fanlarni ijtimoiy mas'uliyat nuqtai nazaridan qayta ko'rib chiqish muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonda nazariy bilimlar amaliy ko'nikmalar bilan uyg'unlashtirilishi va talabalar real ijtimoiy muammolarni hal qilish tajribasini olishlari ta'minlanishi lozim. Uchinchidan, universitetlarda inkubatorlar va akseleratorlar tashkil etish orqali ijtimoiy loyihalar uchun moliyaviy va texnik yordam ko'rsatish mexanizmlarini yaratish zarur. Bu tuzilmalar yosh tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash va ularning g'oyalarini hayotga tatbiq etishda muhim rol o'ynaydi. To'rtinchidan, universitetlar va mahalliy hamjamiyat, notijorat tashkilotlar, davlat organlari o'rtasida samarali hamkorlik tizimini yaratish ijtimoiy tadbirkorlik rivojlanishi uchun muhim omildir. Beshinchidan, professor-o'qituvchi kadrlarini ijtimoiy tadbirkorlik sohasida malaka oshirishlari uchun maxsus dasturlar ishlab chiqish va amalga oshirish zarur. Bu dasturlar orqali o'qituvchilar zamonaviy yondashuvlar va metodlar bilan tanishishlari, shuningdek, amaliy tajriba olishlari mumkin. Oltinchidan, talabalar va o'qituvchilarning ijtimoiy loyihalarni amalga oshirishda ko'rsatgan natijalari uchun rag'batlantirish tizimini yaratish muhim ahamiyatga ega. Bu stipendiyalar, grantlar, mukofotlar va boshqa shakllarda amalga oshirilishi mumkin. Yettinchidan, xalqaro hamkorlik dasturlarini rivojlantirish va chet ellik universitetlar bilan ijtimoiy tadbirkorlik sohasidagi tajriba almashish dasturlarini tashkil etish globallashtirish sharoitida muhim yo'nalishdir. Sakkizinchidan, ijtimoiy tadbirkorlik faoliyatining samaradorligini baholash uchun maxsus indikatorlar va monitoring tizimini ishlab chiqish zarur. Bu tizim orqali amalga oshirilayotgan dasturlarning ijtimoiy ta'sirini o'lchash va zarur o'zgarishlarni kiritish mumkin bo'ladi. To'qqizinchidan, zamonaviy axborot texnologiyalari va raqamli platformalardan foydalanish orqali ijtimoiy tadbirkorlik loyihalarini targ'ib qilish va keng auditoriya bilan ulashish imkoniyatlarini yaratish muhim yo'nalishdir.

Oliy ta'lim muassasalarida ijtimoiy tadbirkorlik tashkiliy mexanizmlarini takomillashtirish masalasi ko'p qirrali yondashuvni talab etadi va bir nechta asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Quyidagi jadval ijtimoiy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan asosiy mexanizmlar va ularning xarakteristikalarini ko'rsatadi:

№	Mexanizm nomi	Maqsadi	Amalga oshirish shakli	Kutilayotgan natija
1	Ijtimoiy tadbirkorlik markazlari	Koordinatsiya va qo'llab-quvvatlash	Maxsus bo'linmalar tashkil etish	Loyihalar sifati va samaradorligining oshishi

2	O'quv dasturlarini yangilash	Ta'lim sifatini oshirish	Ijtimoiy tadbirkorlik fanlarini joriy etish	Malakali kadrlar tayyorlash
3	Inkubatorlar va akseleratorlar	Startaplarni qo'llab-quvvatlash	Moliyaviy va texnik yordam ko'rsatish	Muvaffaqiyatli loyihalar soni ko'payishi
4	Hamkorlik tarmoqlari	Resurslarni birlashtirish	Tashqi tashkilotlar bilan sheriklik	Keng miqyosli ijtimoiy ta'sir
5	Kadrlar malakasini oshirish	Professor-o'qituvchilarni tayyorlash	Maxsus treninglar va kurslar	O'qitish sifatining yaxshilanishi
6	Rag'batlantirish tizimi	Motivatsiyani oshirish	Stipendiyalar, grantlar, mukofotlar	Faollik darajasining oshishi
7	Xalqaro hamkorlik	Tajriba almashish	Chet el universitetlari bilan aloqa	Global standartlarga muvofiqlik
8	Monitoring va baholash	Samaradorlikni nazorat qilish	Maxsus indikatorlar tizimi	Doimiy takomillashtirish
9	Raqamli platformalar	Keng targ'ib qilish	IT texnologiyalaridan foydalanish	Kengroq auditoriyaga yetkazish

Jadvalda keltirilgan har bir mexanizm o'ziga xos ahamiyatga ega va boshqa elementlar bilan o'zaro bog'liq holda ishlaydi. Ijtimoiy tadbirkorlik markazlarini tashkil etish universitetlarda bu soha bo'yicha faoliyatni muvofiqlashtirish va samarali boshqarish uchun zarur bo'lgan asosiy tashkiliy omildir. Bu markazlar talabalar, o'qituvchilar va tashqi hamkorlar o'rtasida uzviy bog'lanish o'rnatish, loyihalarni rejalashtirish va amalga oshirish jarayonlarini nazorat qilish vazifalarini bajaradi. O'quv dasturlarini yangilash esa nazariy bilimlarni amaliy ko'nikmalar bilan birlashtirish va talabalarni real ijtimoiy muammolarni hal qilishga tayyorlash imkonini beradi. Inkubatorlar va akseleratorlar yosh tadbirkorlarning g'oyalarini tijorat loyihalariga aylantirishda muhim rol o'ynaydi va bu jarayonda zarur bo'lgan moliyaviy, texnik va konsaltingli xizmatlarni taqdim etadi. Hamkorlik tarmoqlarini rivojlantirish orqali universitetlar o'zlarining imkoniyatlarini kengaytiradi va mahalliy hamjamiyat, davlat organlari hamda notijorat tashkilotlar bilan birgalikda yanada katta miqyosdagi ijtimoiy ta'sirga erishadi. Kadrlar malakasini oshirish dasturlari professor-

o'qituvchilarning ijtimoiy tadbirkorlik sohasidagi bilim va ko'nikmalarini yangilash uchun zarur bo'lib, bu esa o'z navbatida ta'lim sifatining oshishiga olib keladi.

Oliy ta'lim muassasalarida ijtimoiy tadbirkorlik tashkiliy mexanizmlarini takomillashtirish zamonaviy ta'lim tizimi oldidagi eng muhim vazifalardan biridir. Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, universitetlarda ijtimoiy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun kompleks va tizimli yondashyb zarur ekanligini ta'kidlash mumkin. Bu yondashyb maxsus tashkiliy tuzilmalar yaratish, o'quv dasturlarini modernizatsiya qilish, amaliy dasturlar ishlab chiqish va keng hamkorlik tarmoqlarini rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Taklif etilgan mexanizmlarning samarali amalga oshirilishi natijasida oliy ta'lim muassasalari ijtimoiy mas'ul va tadbirkor kadrlar tayyorlash, shuningdek, jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni hal qilishda faol ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga muhim hissa qo'shadi va davlatning barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishida muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Dees, J. G., & Anderson, B. B. (2006). Framing a theory of social entrepreneurship: Building on two schools of practice and thought. *Research on Social Entrepreneurship: Understanding and Contributing to an Emerging Field*, 1(3), 39-66.
2. Elkington, J., & Hartigan, P. (2008). *The power of unreasonable people: How social entrepreneurs create markets that change the world*. Harvard Business Review Press.
3. Mair, J., & Martí, I. (2006). Social entrepreneurship research: A source of explanation, prediction, and delight. *Journal of World Business*, 41(1), 36-44.
4. Martin, R. L., & Osberg, S. (2007). Social entrepreneurship: The case for definition. *Stanford Social Innovation Review*, 5(2), 28-39.
5. Nicholls, A. (2010). The legitimacy of social entrepreneurship: Reflexive isomorphism in a pre-paradigmatic field. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 34(4), 611-633.
6. Peredo, A. M., & McLean, M. (2006). Social entrepreneurship: A critical review of the concept. *Journal of World Business*, 41(1), 56-65.
7. Short, J. C., Moss, T. W., & Lumpkin, G. T. (2009). Research in social entrepreneurship: Past contributions and future opportunities. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 3(2), 161-194.